

Historický úvod do předmětu

Zjednodušené historické schéma mezinárodních vztahů:

- premoderní systém
(počátek civilizace – vestfálský mír 1648)
- moderní (vestfálský) systém
(vestfálský mír – vznik koalic)
- globální vestfálský systém
- (I., II. světová válka a studená válka)
- postmoderní systém
(druhá polovina 20. století – současnost)

Premoderní systém

- lidská společnost se velmi dlouho skládala z mnoha místních sociálních uskupení vytvářených menšími skupinami lidí nejprve na základě přirozených pokrevními pouty;
- zůstávaly velmi dlouho navzájem izolované a jejich vzájemné vztahy měly podobu zcela náhodných střetnutí o zdroje k obživě;
- zásadní vliv: první rozsáhlá společenská dělba práce mezi pastevci a zemědělci, neustále se zdokonalující výměna zboží a druhou základní formou vztahů se staly konflikty a války;
- důležitým výsledkem prvních kontaktů bylo „poznávání druhých“, které se stalo současně i složitým procesem „poznávání sama sebe“;
- představoval dlouhou etapu uvědomování si vlastní situace, srovnávání a individuálního, kolektivního a etnického ztotožňování se;
- Výsledek: přijetí jejich víry, změny ve vlastním způsobu života nebo války s cílem podmanit a zničit „nevěrné, nehodné a nepřijemné“;

- státy v podobě impérií, městské a dynastické státy
- světová civilizace jako celek neexistovala, existoval jen heterogenní soubor několika regionálních systémů státních útvarů
- existující společnosti se vyvíjely samostatně s vlastními vztahy mezi státy
- přesto v nich existovaly obdobné zákonitosti působení mezinárodní politiky:
 - celá škála vztahů (spolupráce, konflikty, války);
 - vznikaly první normy politického chování a práva;
 - dva typy vztahů: mocenský konflikt nebo aliance často pod vedením jednoho hegemonu;
 - relativně stálá síla státu měnící se vítězstvím ve válce nebo účastí v koalici;
 - obsahovaly všechny základní podoby struktury MV - multipolaritu, bipolaritu i hegemonistické uspořádání.

Středověký evropský systém

Dvě důležité charakteristiky:

- na vrcholu světské moci císař, na vrcholu církevní moci papež (jehož požehnání dávalo světské moci legitimitu); tento vztah největším problémem systému a předmět neustálých sporů (tzv. spor o investituru)
- feudální struktura daná lenním vztahem – (císař, králové, šlechta, města, biskupové, kláštery, rytířské řády).

Mimořádně důležité 15. a 16. století:

- začíná se prosazovat idea národních států existujících v geograficky ucelených „přirozených“ hranicích;
- odumírá idea jednoty léna;
- představu dynastického zájmu jako vůdčí myšlenky zahraniční politiky nahrazuje idea státního zájmu;
- začal se formovat uzavřený celoevropský systém:
 - nebyla žádná země, která by někomu nepatřila;
 - dotyk států mezi sebou se stal bezprostřední;
 - komunikace mezinárodní
- v průběhu 16. a 17. století vědci z nejrůznějších zemí (N. Macchiavelli, J. Bodin, H. Grotius, T. Hobbes) prokazují, že v politice je vůdčí ideou idea státního zájmu

2. Moderní vestfálský systém

- tento nový systém nastartovaly dva procesy:

evropská kolonizace světa – evropská vojenská a obchodní expanze položila základ technicko-ekonomického a politického sjednocování světa;

vznik moderního systému států – nové pojetí státu jako jediného a později i hlavního aktéra systému MV

Vestfálský mír

– skončil období náboženských válek a stal se politicko-právním uznáním změn probíhajících od 15. století;

- uznával pouze územně svrchované státy a státní suverenitu jako princip mezinárodního práva:
 - vnitřní suverenita – stát je svrchovaným správcem území a obyvatelstva a nikdo jiný nemůže právoplatně zasahovat do jeho jurisdikce a žádná vnitřní jednotka nejsou právní jednotkou ve vztahu k zahraničí
 - vnější suverenita – všechny státy jsou si rovné
- signatáři smlouvy jsou jedinými existujícími státy;
- začlenění nového státu předpokládalo jeho uznání stávajícími členy systému;
- zbytek světa – území nikoho.

Součástí systému dva principy:

- **princip státního zájmu (raison d'état)** – blaho státu ospravedlňuje všechny prostředky použité v jeho prospěch (účel světí prostředky). Jeho první a nejuplněnější formulace se zrodila ve Francii (kardinál Richelieu);
- **princip mocenské rovnováhy (rovnováhy moci)** – zatímco silnější státy se pokoušejí získat nadvládu, slabší se brání vytvořením koalicí;

Základní prvky ideálního modelu mocenské rovnováhy:

- systém mezinárodních vztahů na rozdíl od vnitrostátního postrádá jeden ústřední mocenský orgán, který by byl nadřazen ostatním prvkům systému a jenž by vědomě určoval podobu tohoto systému. Moc není tedy soustředěna v jednom centru, ale je rozptýlena;
- moc, která působí uvnitř státu jako integrační faktor, zdroj rovnováhy, v systému mezinárodních vztahů podněcuje konkurenci, konflikty a anarchii – je tedy zdrojem nerovnováhy. Rovnováha se v systému mezinárodních vztahů dosahuje prostřednictvím vyvažování mocí jednotlivých států;
- z toho vyplývá, že rovnováhy je dosahováno živelně. Není proto výsledkem rozhodnutí, ale je vedlejším produktem mocenských zájmů jednotlivých států usilujících v první řadě o zajištění vlastní bezpečnosti či nadvlády. Systém mezinárodních vztahů nemá proto cílové chování.
- **politika tzv. balancéra** – vědomá politika státu podporujícího slabší stranu s cílem obnovit rovnováhu (V. Británie).
Může jí být jen stát:
 - který nepokládá hodnoty, jež jsou obsahem mocenského konfliktu za svůj životní zájem;
 - zároveň disponuje takovou mocí, která mu umožňuje rozhodnout o výsledku konfliktu tím, že se přidá na určitou stranu.

Přitom:

- nevstupuje do mocenských konfliktů jako právní či morální arbiter, ale jako stát sledující vlastní zájem
- protože není schopen řídit celý systém, přidává se na stranu slabšího.

V evropském systému tuto úlohu od Waterloo až do Sarajeva plnila Velká Británie. Disponovala mimořádnou – převážně námořní silou. Z této doby pochází slavný Palmerstonův princip zahraniční politiky:

„Velká Británie nemá stálé spojence, ale jen stálé zájmy“.

Po napoleonských válkách do politiky mocenské rovnováhy vstoupil nový princip: shoda o společných hodnotách:

- zatímco mocenská rovnováha tlumí schopnost svrhnout mezinárodní pořádek, shoda o společných zájmech tlumí navíc i touhu tento pořádek svrhnout;
- zatímco moc bez legitimacy svádí k mocenským zkouškám, legitimita bez moci je jen prázdným pojmem;
- oba tyto prvky vzájemně zkombinoval vídeňský kongres (1812).

Evropský koncert mocností (evropská harmonie) – pojem pro systém vzájemných vztahů mocností po napoleonských válkách (1815 – 1. světová válka).

Principy:

- zajištění bezpečnosti nejen na principu mocenské rovnováhy, ale také prostřednictvím jednání a vzájemné koordinace zahraniční politiky;
- vzájemná ideologická solidarita – tj. uznání tzv. principu legitimacy – (zachování uznávaných a zformovaných obyčejů či

pořádku spočívající na bázi klerikálně-monarchistické ideologie proti hrozbě nacionalistických, liberálních a revolučních změn.

! poprvé v historii byly vnitrostátní záležitosti postaveny pod mezinárodní dohled !

Vztah mezi mocenskou rovnováhou a společným chápáním legitimacy vyjadřovaly dva dokumenty:

Aliance čtyř – Velká Británie, Rusko, Rakousko a Prusko

Úkoly: svoji drtivou silou zabránit hned v zárodku agresivním tendencím Francie

Svatá Aliance – spojovala tři konzervativní panovnické dvory (Prusko, Rusko a Rakousko) v boji proti hrožícím revolucím

Zásady

- rovnováha nejlépe funguje, jsou-li respektovány shodné společné zájmy;
- předpokládá to dobrovolně omezovat politiku maximalizace vlastní moci a zohledňovat ostatní mocnosti v rámci dialogu a dohadování;
- politika „brání ohledů“ na zájmy druhých je jako dlouhodobě neúčinnější nástroj k zajištění vlastních mocenských zájmů než bezohledné zvětšování vlastní moci na úkor soupeřů;
- použití síly (nebo jeho hrozba) se nevyklučuje, ale tam, kde je to možné, dostává přednost kooperace;
- neznamená to v žádném případě obětování vlastních zájmů, ale jejich obhajoba vychází z předpokladu, že lze dlouhodobě žít vedle sebe v přibližném souladu

Realpolitik -

(postupně nahradil pojem *raison d'état*) – začal se používat pro neomezenou politiku mocenské rovnováhy založenou na mocenský kalkulacích a národním zájmu. Stal se výrazem pro zásadní změnu v evropské politice v důsledku sjednocení Německa a Itálie.

Zásadní změny v systému:

Dopad na evropskou diplomacii:

- především ztratily sjednocující sílu ideologické motivy první poloviny 19. století, protože v 70. letech již vyprchal strach z revolucí a vlády došly k závěru, že je mohou porazit bez vnější pomoci;
- hlavním organizačním principem se stal nacionalismus a korunované hlavy Ruska, Pruska a Rakouska měly stále méně důvodů se spojovat ke společné obraně legitimacy. Z velmocí se staly nebezpeční soupeři a konfrontace standardní metodou diplomacie;
- zatímco předtím mocnosti na okraji Evropy (Velká Británie, Francie a Rusko) vyvíjely tlak na její střed, nyní se střed Evropy stal tak mocným, že mohl vykonávat tlak na periferii.

Bismarckova zahraniční politika

Nová strategická situace vytvořila pro německou diplomacii složitou situaci, protože hlavním motivem vzniku koalic - zadržovat stále rostoucí a potenciálně dominantní moc Německa. Hlavní protivník: protiněmecky zaměřená Francie, proto cílem vytvoření takového evropského systému, který by udržel Francii v izolaci a zabránil ji, aby mohla novým aliančním přeskupením čelit vzrůstající německé ekonomické a politické síle.

Výsledkem jeho diplomatického umění byl komplikovaný systém, nazvaný později jeho jménem.

Bismarck vycházel z premisy, že v kombinaci pěti hráčů je vždy žádoucí být na straně tří z nich. Jeho problém - z pěti velmocí (Velká Británie, Francie, Ruska, Rakousko-Uherska a Německo) byl výběr spojenců velmi úzký:

- **Francie** - původní Richelieuův systém, v němž byly německé státy ve střední Evropě povzbuzovány k boji proti sobě, už přestal působit. Francie, která sama nebyla schopna Německo zadržovat, potřebovala vždy ke své obraně spojence a proto se nabízela jako potenciální spojenec každého nepřítele Německa.
- **Velká Británie** - v minulosti jazyček evropské rovnováhy, v současnosti v důsledku své politiky „skvělé izolace“ nebyla k dispozici. Nepostřehla zásadní změnu situace: jestliže doposud žádná evropská země nebyla schopna **sama** ovládnout kontinent, sjednocené Německo tuto schopnost získalo. Její zahraničněpolitické zájmy se nadále soustřeďovaly proti Francii (její koloniální ambice zvláště v Egyptě) a proti Rusku (jeho postup ve směru Bosporu a Dardanely, Persie a Indie).
- **Rakousko** – nemohlo se podílet na zámořském kolonialismu, a proto začalo považovat Slovany osídlený Balkán za přirozenou arénu svých geopolitických ambicí. Logickým důsledkem byla hrozba konfliktu s Ruskem, navíc spojený s komplikovaným pomalým rozpadem osmanské říše, který vedl k častým střetům velmocí o rozdělení jejího území. Začal tak působit nový evropský problém – vztah Rakousko-Uherska a Ruska.
- **Rusko** – v podstatě jediný zbývající spojenec, který však měl konfliktní vztah s Rakouskem a Německo přitom potřebovalo jak Rakousko, tak i Rusko.

Bismarck toto dilema vyřešil úplným obratem zahraniční politiky. Začal budovat systém obratně vymyšlených aliancí, které na jedné straně měly zabránit spolčení potenciálních protivníků, ale současně měly omezovat aktivity jeho spojenců:

Weltpolitik císaře Viléma II.

- byla protipólem Bismarckovy někdejší strategie. Německo se mělo více snažit nalézt své místo „na slunci“ a mělo se stát světovou velmocí se vším – s koloniemi, silným loďstvem a hospodářskými koncesemi v zájmových oblastech. Koloniální ambice Německa zhoršily vztahy s Francií a německé námořní zbrojení vztahy s Velkou Británií, které je považovala za ohrožení vlastní bezpečnosti.

Závěr. Koncepce mocenské rovnováhy tak vyčerpala své možnosti, fakticky přestal fungovat evropský koncert a mocenská rovnováha degenerovala do podoby proti sobě stojících koalic.

3. Globální vestfálský systém

nahradil období multipolárního evropského koncertu pěti až sedmi státy. Jeho obsahem se staly konflikty o přerozdělení světa, boj o převahu a nadvládu v ideologicky motivovaných a bipolárních konfliktech a snaha o získání hegemonie v systému mezinárodních vztahů.

První světová válka

Proměna evropského koncertu v bipolární uspořádání byla spojena:

- změnila se povaha aliancí - zatímco ve vestfálském systému byly aliance uzavírány ve chvíli, kdy byla mocenská rovnováha narušena a cílem byla její obnova, na počátku 20. století si naopak kladly za cíl změnit existující status quo a dosáhnout přerozdělení světa;
- v druhé polovině 19. století se změnilo pojetí role války jako nástroje zahraniční politiky. Převládla iluze, že války jsou použitelným nástrojem zahraniční politiky (Clausewitz) a diplomacie jen rutinním nástroj jejich zakončení;
- začátek války se dostal mimo politickou kontrolu – zatímco dosavadní alianční závazky zavazující ke vstupu do války byly spojeny s konkrétní vojenskou akcí protivníka (a tím s určením strany, která zahájila válku), základním prvkem aliančních závazků bylo mobilizovat okamžitě (nebo pokud možno ještě předtím), když mobilizoval **kterýkoli** z protivníků;
- armády byly připravovány na bleskové akce, v kterých měl útočník získat nepřekonatelnou výhodu z překvapení protivníka. Protože vojenské plány se staly plně závislé na rychlosti vojenských akcí a diplomacie nadále stavěla na své pomalé reakci, ve vzniklé časové tísně nebylo možné politické řešení krizí.
- vzájemné odtržení vojenské strategie a zahraniční politiky - žádná z válčících stran si nedovolila zkoumat možnosti kompromisního míru a jediným cílem zůstalo dosažení vojenského vítězství.

Rozhodujícím faktorem, který umožnil porážku Německa, se stal vstup USA do války v roce 1917. Pro další vývoj bylo důležité:

- americká zahraniční politika odmítala koncepci mocenské rovnováhy,
- praxi realpolitiky označovala za nemorální,
- za skutečné kritéria mezinárodního pořádku považovala demokracii, kolektivní bezpečnost a právo na sebeurčení.

Šlo však o ideály, které nebyly do té doby základem žádného evropského uspořádání. Přijmout tuto koncepci znamenalo uskutečnit úplný odklon od evropské historické zkušenosti a zažitých metod evropských mocností. Zatímco americký prezident Wilson navrhoval vybudovat světový pořádek založený nikoli na geopolitických zájmech, ale na mravních soudech, evropské mocnosti měly zkušenost jen z kalkulace mocenské rovnováhy. Navíc nevěřily, že by samy nebo kdokoli jiný dokázal posoudit mocenskou rovnováhu na základě navrhovaných mravních pojmů.

Versailleská mírová smlouva

Výsledek střetu dvou rozdílných plánů uspořádání světa:

- amerického (Wilson): světový pořádek založený na demokracii, kolektivní bezpečnosti a právu na sebeurčení;
- francouzského (Clemenceau): mír trestající Německo územně, vojensky a hospodářsky

Výsledkem mírového uspořádání tak byl systém, který ani neobnovil mocenskou rovnováhu v Evropě, ani nenastolil nový systém světové politiky:

- vůči Německu nebyly podmínky dostatečně tvrdé, aby v budoucnu zamezily novému německému nástupu, ani dostatečně vstřícné, aby zabránily vzniku trvalého odporu vůči vítězům první světové války;
- vzhledem k bolševické revoluci v Rusku se evropského uspořádání nezúčastnilo Rusko, před válkou součást evropského systému;
- z nového uspořádání vypadly samotné Spojené státy, když v roce 1920 Senát odmítl ratifikovat jejich členství v Společnosti národů;
- důležitou koncepční slabinou nového mezinárodního systému se stal nedokonalý systém Společnosti národů, který neorganicky v sobě sdružoval různorodé prvky kolektivní bezpečnosti a rovnováhy moci.

Výsledkem byl hybrid, který umožňoval jak politiku appeasementu zemí hájících status quo, tak důraznou mocenskou politiku zemí usilujících o revizi mírové smlouvy, kterou toto mocensky nevyhraněné a měkké prostředí dovolovalo.

Sovětské Rusko

Východisko:

- okamžitě po vítězství revoluce v Rusku vypukne světová revoluce;
- nebude muset koexistovat s kapitalistickými zeměmi a proto ani nemusí řešit problém své zahraniční politiky.

V dalším vývoji nutný pragmatický kompromis mezi proklamacemi o světové revoluci a praxí mírového soužití:

- v boji o své přežití přijalo princip mírového soužití jako taktickou možnost využívat rozporů mezi kapitalistickými státy;
- kapitalistické státy považovalo bez výjimky za nepřátelské;
- spolupráce s nimi pouze v případě vlastních výhod;
- do poloviny 30. let nerozlišovalo mezi demokratickými a fašistickým státy;
- stejně jako Německo se nestalo stoupencem nového mezinárodního pořádku.

Německo

Ve válce poražený stát má v zásadě dvě možnosti:

- postavit se vítězi nebo doufat, že bude pro něho prosazování míru příliš nepříjemné;
riziko: odpor může vyvolat zkoušku síly kdy je země oslabena;
- spolupracovat s vítězem a postupně získávat na síle pro pozdější konfrontaci
riziko: kolaborace hrozí demoralizací a zmatením veřejného mínění

Gustav Stresemann (ministr zahraničí a i německý kancléř) se rozhodl:

- skončit s diplomatickou partyzánskou válkou proti ustanovením versailleské smlouvy;
- využít tezi, že „Německo představuje rozhodující hráz proti bolševismu v Evropě“;
- zahájit proces hospodářské obnovy a později i růstu politické moci Německa

Podářilo se mu zredukovat reparační nároky Německa – odložit platbu reparací o pět let a získat půjčky z USA v hodnotě zhruba dvou miliard dolarů (tzv. Dawesův plán). Protože Německo splatilo jen asi jednu mld.

dolarů reparací, tyto reparace vlastně platily USA a Německo mohlo využít přebytky z amerických půjček k modernizaci svého průmyslu. Francie donucená volit mezi slabým Německem neschopným platit reparace a silným Německem schopným splácet reparace, se rozhodla pro druhou variantu. Musela však bezmocně přihlížet hospodářské obnově Německa a později i jeho politické moci.

Iluze dvacátých let

Locarno 1925

- Německo v něm uznalo svoji západní hranici s Francií a Belgií a trvalou demilitarizaci Porýní;
- Velká Británie a Itálie se ní zaručily a zavázaly se k pomoci při odražení agrese z jakéhokoli směru;
- Německo však na stejné smluvní úrovni odmítlo uznat hranice s Polskem a se svými východními sousedy uzavřelo jen arbitrážní dohody;

Briand-Kelloggův pakt 1928

- 15 států se v něm zřeklo války jako nástroje státní politiky. Pakt ratifikovaly téměř všechny státy světa (včetně Německa, Japonska a Itálie)

Krise versailleské Evropy

Důležitý mezník: v roce 1936 vstup německých jednotek do demilitarizovaného Porýní. Důsledky:

- vojenské: opevněné Porýní znamenalo, že se východní Evropa dostala mimo dosah francouzské vojenské pomoci;
- psychologické: respektování Hitlerova kroku jako dokonaného faktu (fait accompli).

Oficiální politikou západních mocností se stala politika usmiřování (appeasement) jako výraz pokusu o nápravu nespravedlivých ustanovení vůči Německu.

V roce 1938 se Hitler už odhodlal překročit hranice Německa stanovené ve Versailles:

- připojil Rakousko, kterému mírová smlouva zakazovala spojení s Německem;
- následoval Mnichov a v březnu 1939 okupace zbytku Československa.

Sovětsko-německý pakt o neútočení

Stalin se v dané mezinárodní situaci projevil jako maximální realista a tvrdý zastávce ruských národních zájmů:

- v březnu 1939 sovětskou strategii vyjádřil slovy: „...začala již druhá (světová) imperialistická válka...a my ji imperialistům necháme, aby si ji vybojovali mezi sebou“;
- přešel od orientace na vojenskou alianci s Francií na jednání o alianci s Francií a V. Británií jako karty pro dosažení dohody s Hitlerem;
- tuto svoji velkou hru vyhrál – Hitler mu nabídl zdarma to, co by v případě dohody s V. Británií a Francií mohl získat jedině za cenu války s Německem;

Pakt Molotov – Ribbentrop (pakt Hitler – Stalin)

- závazek zdržet se vzájemného napadení;
- bude-li jedna ze smluvních stran napadena, nebude druhá strana žádným způsobem tyto mocnosti podporovat (neutralita);
- závazek udržovat vzájemný kontakt za účelem konzultací.

Tajný protokol:

- Polsko rozděleno na sféry vlivu obou států;
- Finsko, Estonsko, Litva a Lotyšsko do sféry ruského vlivu ;
- Besarábie odňatá Rumunsku v prospěch Sovětského svazu.

Osm dní po podepsání paktu vypukla druhá světová válka

Vliv smlouvy na bezpečnost Sovětského svazu:

- pakt neumožnil zaútočit na Sovětský svaz již v roce 1939;
- sovětská obranná linie byla posunuta od životních center země zhruba o 500 km na západ;
- narušila vzájemné vztahy Německa a Japonska, jehož jednotky útočily na mongolské hranici (Chalchyn Gol);
- Sovětský svaz získal úvěr na dodávky materiálu, zařízení a technologií nezbytných pro vojenský průmysl.

Současně: pakt vyloučil Sovětský svaz jako potenciálního protivníka Německa důsledek: podstatná změna poměru sil v Evropě a možnost využití jeho ozbrojených sil k porážce Francie. Osm dní po podepsání paktu vypukla druhá světová válka.

Poválečné uspořádání světa

Základní obrysy poválečného upořádání se zformovaly již během druhé světové války. Byla to především porážka u Stalingradu, která otevřela možnost spojencům začít uvažovat o vítězství a budoucím poválečném uspořádání.

Východiska:

- Churchill - zrekonstruovat v Evropě tradiční mocenskou rovnováhu, tj. znovu vybudovat Velkou Británii, Francii i poražené Německo a spolu s USA vyvážit moc Sovětského svazu;
- Roosevelt – prosadit určitou formu kolektivní bezpečnosti, ale schopnou ji prosazovat (spolu s Čínou vytvořit jakousi správní radu světa);
- Stalin – zužitkovat vítězství na rozšíření vlivu do střední Evropy a vytvořit zde nárazníkové pásmo, které by chránilo Rusko proti každé budoucí německé agresi.

Jalta 1945

Konferenci se často vyčítá hanebná role při utváření poválečného světa především uznáním hranic Sovětského svazu z roku 1941.

V únoru 1945 však veškerá sporná území ovládala sovětská armáda a mohla zasahovat do vnitřního uspořádání všech obsazených území.

Politické důsledky:

- rozdělovala Evropu na dvě zóny vlivu s tím, že obě mocnosti mají ve své zóně plnou moc (předpoklad: nebudou zasahovat do druhé zóny);
- každá strana dostala právo otevřeně šířit svou ideologii a odsuzovat ideologii druhé strany;
- nutila každou stranu vytvořit vlastní alianci.

I když vojenskou převahu měly USA, Sovětský svaz měl dost síly na nastolení „rovnováhu strachu“. V důsledku toho obě strany dohodu až do zániku Sovětského svazu poměrně přísně respektovaly.

Literatura:

Kissinger, H.: Umění diplomacie. Od Richelieua k pádu Berlínské zdi.

Prostor Praha 1996

Krejčí, O.: Mezinárodní politika. EKOPRESS Praha 2001

Lid'ák, J.: Medzinárodné vzťahy – medzinárodná politika. Bratislava 2000

Oxfordský slovník světové politiky. Praha 2000

Kontrolní otázky

1. Základní charakteristiky moderního (vestfálského) systému mezinárodních vztahů
2. Koncepce státního zájmu a mocenské rovnováhy
3. Základní charakteristika období evropského koncertu mocností
4. Důsledky vzniku sjednoceného Německa na vznik bipolárního uspořádání v Evropě.
5. Charakteristika mírového uspořádání po první světové válce a jeho slabiny.
6. Vztah sovětského Ruska a Německa v meziválečném období a jeho vyústění v sovětsko-německém paktu o neútočení
7. Proces formování poválečného uspořádání světa a význam Jaltské konference